

Xayriddin Sulton qissalarida milliy ruh va obrazlar poetikasi (“Ajoyib kunlarning birida” qissasi asosida)

Fanuza Adilova¹

Abstrakt

Maqolada Xayriddin Sultonning “Ajoyib kunlarning birida” qissasining badiiyati, syujeti va kompozitsiyasidagi oʻziga xosliklar, tili va uslub jihatdan ahamiyati, yozuvchining obraz yaratish va soʻz qoʻllash mahorati atroflicha tahlil qilingan.

“Qissa” janrining kelib chiqishi, uning janr taraqqiyoti, bu boradagi jahon va oʻzbek adabiyotshunoslarining fikr va munozaralari qiyoslab oʻrganilgan.

Kalit soʻzlar: *qissa, syujet, kompozitsiya, epik tur, janr, poetika.*

Kirish

Epik turga mansub boʻlgan zamonaviy qissa janri oʻzbek adabiyotida XX asrda paydo boʻldi va muayyan taraqqiyot yoʻlini bosib oʻtdi. Qariyb yuz yil mobaynida yaratilgan yetti yuzdan ortiq qissalar oʻzbek badiiy nasrining taraqqiyot tamoyillarini oʻzida namoyon etdi.

Shuningdek, XX asr soʻnggi choragida yaratilgan oʻnlab qissalar ham ilmiy-adabiy jamoatchilikda katta qiziqish uygʻotib, bahs va munozaralarga sabab boʻlgan. Bu haqda, I.Sultonov, M.Qoʻshjonov, O.Sharafiddinov, N.Karimov, S.Mamajonov, B.Nazarov, U.Normatov, I.Gʻofurov kabi taniqli adabiyotshunoslarning qimmatli mushohadalari mavjud.

Dastlabki qarashda qissachilikka doir deyarli barcha muammolar oʻrganib boʻlingandek koʻrinadi. Ammo janr – tarixiy kategoriya. Har qanday janr oʻzini barqaror tutib turuvchi xususiyatlarini saqlab qolgan holda, birinchi navbatda, adabiy tur va janr qonuniyatining spetsifik fanlariga koʻra; ikkinchidan esa ijtimoiy-tarixiy muhit

¹Adilova Fanuza Shodiyor qizi – tayanch doktorant, Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat oʻzbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: fanuzaadilova@mail.ru

ORCID ID: 0009-0008-1076-297X

Iqtibos uchun: Adilova, F. 2023. “Xayriddin Sulton qissalarida milliy ruh va obrazlar poetikasi”. *Oʻzbekiston: til va madaniyat. Adabiyotshunoslik* 2 (2): 37-46.

va adabiy jarayon bilan chambarchas bog'liq holda ichdan yangi-
lanib, o'zgarib boradi. Janr har bir tarixiy davrda, har bir yozuvchi
ijodida, shu janrning har bir namunasida yangi-yangi xususiyatlarni
namoyon etadi. Shuning uchun ham muayyan bir janr namunalarini
xoh ma'lum bir muammolar doirasida bo'lsin, xoh tarixiy taraqqiyot-
ning turli bosqichlari qiyosida bo'lsin, xoh uslubiy nuqtayi nazardan
bo'lsin - o'rganish adabiyotshunoslikning dolzarb muammosi bo'lib
qolaveradi, ayni paytda bunday tadqiqotlar yangi-yangi xulosalar
beraveradi.

"Qissa" atamasi arab tilidan olingan bo'lib, lug'aviy ma'no-
siga ko'ra, hikoyat, sarguzasht, u yoki bu shaxs hayoti-faoliyatining
muayyan davrini bayon etishga qaratilgan bo'ldi, u nafaqat o'zbek,
balki butun Yaqin hamda O'rta Sharq xalqlari adabiyotida ham keng
tarqalgan janrlardan biridir.

Asosiy qism

Badiiy asarning tuzilishi, syujet va kompozitsiyasi, til xususi-
yatlari, hikoya qilish yo'sini, ifoda tarzi, tasvir usullari va vositalari,
ohangi – bularning barchasi asar poetikasini tashkil etadi. Ijodkor-
ning san'atkorligi, o'ziga xosligi birinchi galda uning poetik ixtirosi,
mahorati bilan belgilanadi. Qolaversa, har bir chinakam san'at asari
badiiy jilolari bilan ajralib turadi, biri ikkinchisini aslo takrorlamay-
di. Bu jihatdan Xayriddin Sulton ijodi, qissalari g'oyat ibratlidir.

Xayriddin Sulton bugungi o'zbek qissachiligida o'ziga xos
ovoz, o'ziga xos uslub bilan bir-biridan original asarlar yaratib ke-
layotgan adiblardan biri. Adib qissalari pishiq va puxtaligi bilan ajra-
lib turadi. Xayriddin Sulton adabiyotga o'tgan asrning 70-yillarida
kirib keldi. Adib adabiyotimizga yangi mavzular, yangi qahramon-
lar olib kirdi, uning personajlari nihoyatda tabiiyligi, hayotiyli-
gi, milliyli-
gi va zamon bilan makonning uzviyligi bilan ajralib turadi.
Xayriddin Sulton qissalarida insonning qalb kechinmalari, ruhiy
tug'yonlari milliylikka yo'g'rilgan holda tasvirlanadi. Adib o'z oldiga
insonning qalb kechinmalarini, qalb sirlarini yechishni maqsad qilib
qo'yadi. Personajlar haqida so'zlar ekan, ular haqida, ularning hayoti
haqida batafsil hikoya qilish yo'lidan bormaydi, balki qahramonlar
boshidan kechirgan eng murakkab vaziyatni yoki mana shu vaziyat-
ga daxldor voqeani oladi va shu asosda xarakter yaratadi. Ularning
xatti-harakatlari, ichki kechinmalari psixologik jihatdan asoslanadi,
personajlar nutqi shunday mahorat bilan beriladiki, kitobxon beixti-
yor qahramonlarning samimiyligiga ishonadi.

Xayriddin Sulton qissalarida obrazlar o'ziga xos yo'sinda tas-

virlanadiki, adib oddiy voqea-hodisalar zamiridagi nozik jihatlarni ilg'ab, ularga muhim ma'no-mohiyat yuklaydi. Milliy ma'naviyatga daxldor, xalqning o'lmas udum va an'analariga oid muammolar o'ziga xos yo'sinda ifodalab beradi. Adibning qahramon tanlashdagi mahorati ham tahsinga loyiq desak, mubolag'a bo'lmaydi. Ular hayotga endigina qadam qo'ygan yosh yigit-qizlar, bolalar, umri poyoniga yetayotgan chollar, qariyalar, xokisor, goho jur'atsiz va kam-suqum insonlardir.

Shu o'rinda badiiy obrazga ta'rif berib ketish o'rinli, albatta. Badiiy obraz – bu badiiy ijodning umumiy kategoriyasi: estetik ta'sir qiluvchi obyektlarni yaratish orqali san'atga xos bo'lgan hayotni takrorlash, talqin qilish va o'zlashtirish shakli. Obraz deganda ko'pincha badiiy yaxlitlikning elementi yoki bo'lagi, odatda mustaqil hayot va mazmunga ega bo'lgan parcha tushuniladi. Badiiy obraz tafakkurning alohida shakligina emas, u tafakkur orqali vujudga keladigan voqelik obrazidir.

"Badiiy obraz – ijodkor shuuri, estetik ideali, dunyoqarashi, maqsadi va g'oyasi orqali sintezlashgan voqelikning inson ruhiyatining muhim qirralarini muayyan narsa, tuyg'u va kechinmalar tim-solida alohida betakrorlikda umumlashtirilgan, estetik qimmatga ega in'ikosidan iborat" [Sarimsoqov 2004, 22].

Xayriddin Sultonning "Onamning yurti" nomli qissa va hikoyalar to'plamidan joy olgan "Ajoyib kunlarning birida" qissasi o'zining syujet chizig'i, qahramonlarning sodda va dilkash tasviri bilan badiiy ahamiyatga egadir. Asar O'zbekiston xalq artisti Botir Zokirov xotirasiga bag'ishlanadi. Qissaning boshlanishidan ham o'zgacha ruh seziladi: *Bu voqea ajoyib kunlarning birida ro'y berdi. Ochig'ini aytganda, bu kunni u qadar ajoyib deb bo'lmasdi: havo sovuq, yer balchiq, yo'l-yo'lkalar shilta-shalabbo, samolyotga билет yo'q, "Paxtakor" birinchiligaga tushib ketgan... Lekin bari bir bu ajoyib bir kun edi: odamlar shoshib ishga borar, maydonlarda gala-gala kaptar o'ynar, do'konlarda savdo chaqqon, radiodan Munojot "Munojot" ni qarsillatib aytib turar, namchil xiyobonlarda shamsiya tutgan oshiqalar ohista kezardi.*

Qissada Sulton, Abdulla va Kamolning Nozim Qodirov (Botir Zokirov)ning uyiga borishi, ular birgalikda hayotdan, uzoq bolalik kunlardan so'z ochishlari, adabiyot va san'at haqidagi qizg'in suhbatlari juda ta'sirli ifoda etilgan. Hofizning umri poyoniga yetar chog'ida ohanglari, so'zlari butunlay yangicha ruhda qo'shiq aytishni niyat qilganligini aytgan o'rinlari, Navoiyni umrining kuzida teranroq anglagani, hatto bir g'azalini o'qib berib, undan nechog'lik ta'sirlanganini yozuvchi mahorat bilan tasvirlagan: *Sezdingizmi?*

Sezyapsizmi? Nigohi qanchalar o'tkir, teran ekan Navoiyning! Axir, bu butun boshli bir kuz simfoniyasi-ku! Rangga ko'chirilsa, qanday g'aroyib manzara bo'ladi. Bir urinib ko'rmoqchiman. "Bir xazonlig' bog' ichinda" deb qo'yaman nomini...

Voqealar rivoji jarayonida obrazlarning o'zaro munosabatlari – ziddiyatlari, kurashlari, qahramonlarning xarakterlari shakllanadi, obrazlarning eng muhim xususiyatlari yechiladi. "Ajoyib kunlarning birida" qissasidagi syujetning o'ziga xosligi shundaki, asar sujetida ichki harakat dinamikasi yetakchilik qiladi. Ya'ni qahramonning o'y – fikrlari, ichki kechinmalari tahliliga ko'proq e'tibor qaratiladi. Qissa voqealari, asosan, Sultonning xotira ko'zgusi orqali tasvirlana yotgan voqealardan iborat. Qahramon umrini qanday o'tgani, nimalarga ulgurdi-yu hovuchida qanday armonlari qolganini o'ylaydi. O'n yetti yil mobaynida shahri azimga qatnab, qanchadan qancha bazmi jamshidlarda, ko'ngli tilamagan davralarda, safsata bozorlarida kunlari tamaki tutuniday ko'kka uchgani, mangu yashaydiganday oltin damlarini somondek sovurgani haqidagi o'ylar uning xayolini o'g'irlayveradi. Kasalxona derazasidan boqarkan, beixtiyor hayoti *"mazmunsiz romandek zerikarli bo'lib qolganini, xayoli siyqa va betayin sahifalar uzra tinimsiz kezayotganini payqaydi"*. Sizga yoqmagan kitobni istagan paytingiz yopib qo'ysangiz bo'lar, lekin umr kitobini... Sulton hayoti davomida ishida, tashvish-u intilishlarida o'zi anglab yetmagan, anglolganida ham qadriga yetmaydigan bebaho ma'no mujassam edi. U ertalablari tik oyoqda ichilgan bir piyola choydan tortib boshqarmadagi majlislargacha, ishxonadagi urish, so'kish-u iltimoslarga, hazil-mutoyibadan tortib ko'z yoshlarga, oshkora va pinhoniylar ham-armonlarga – hammasi hayot kitobining qadr don sahifalari edi. Bularni o'ylarkan, o'ziga yopishgan bedavo dard azob bera boshlaydi. Ammo *"o'ylamay yashab bo'lmaydi, xayol deganning bu qadar mislsiz azob berishini endi ko'rib turishi"*. Bir tomondan odamzodga kulma, yig'lama, o'ynama deb amr berish mumkin, lekin boshqa tomondan *"o'ylama"* deb aytib bo'lmasligini tushungandi.

"Yozuvchi nafaqat umuminsoniy ehtiyojga dardlarini aytib, yuragini bo'shatish ehtiyojiga daxldor, balki u ana shu ehtiyojni ancha-muncha kengaytiradi ham, negaki u alohida bir ustunlikka ega o'zining ijodi bilan o'zini teran iztiroblardan, kishini qiynaydigan o'y-fikrlardan xalos etadi", - deydi Yan Parandovskiy [Jahon adiblari adabiyot haqida 2010, 249].

Qissa yaratish jarayonida hayot materialini pishitish, obraz mantig'ini asoslash, psixologik tahlilni teranlashtirish, dramatik

vaziyatni taranglashtirish poetik mazmunni to'ldiradi. Muammo-ning yechimini ko'rsatish borasida fikriy izchillik, tasviriylikka rioya etilishi maqsadga muvofiq sanaladi. Ijodkor odam mohiyatini anglatishda ta'sirli, ishonchli, ibratli motivlarni keltirishi, qahramonning borliq hodisalariga munosabatini xolis tasvirlashi, mustaqil fikrlarini teran aks ettirishi darkor. Xayriddin Sultonning "Ajoyib kunlarning birida" qissasida shaxs iztirobi, ko'ngil armoni, bedavo dardga chalingani tufayli hayotning o'zi uchun aziz bo'lgan damlarini qaytadan yashash ishtiyoqi badiiy bo'yoqlarda bayon qilingan. U dard bilan kurashar ekan, endigina hayotning dard-u alamlari, azob-u sitamlaridan o'tib odam qatoriga kirdim deb xayol qilgan paytida, qaysi fe'li-yu qilmishi uchun taqdir unga bu jazoni ravo ko'rdi ekan – bilolmas, dunyoga shundoq kelib, shundoq ketishida qanday sirli ma'no yashirinligini anglolmay o'rtanar edi. Har bir tunlari og'ir va tahlikali o'tardi. Bosib kelayotgan g'ashlikdan qutilish uchun kasalxonaga olib kelgan uch-to'rtta kitobini varoqlashga ham mador topolmaydi: xuddi kitoblar ham uning bu dunyodan o'tishi haqida so'ylayotgandek edi.

Yozuvchi qissada o'xshatishlardan ham mohirona foydalangan: *"Trolleybus dardmand kimsadek bazo'r sudralib, Eski shahar tomon borardi"*. Sulton Eski shaharda bir ayolning uyida ijarada yashagan damlarini ko'zida yosh bilan eslaydi. Hamxonasi Quadrat bilan o'tkazgan yigitlik onlarini qayta yashagisi keladi. Ayaning ichkilikka ruju qo'ygan o'g'li haqidagi gaplari qissani o'qigan kishini bir mudom hayotini tahlil qilishga undaydi. *"Nega menga farzand berdi-yu, rohat bermadi"* deydi aya qissada. Inson hayotga kelib sodir etgan ochiq va yashirin, katta va kichik gunohlari, arzimas va yuvib bo'lmas ayb-u xatolari borki, boshqalarning qilmishlariga nechog'lik qahr-g'azab bilan munosabatda bo'lsa, Sulton ayaning farzandlari o'rtasidagi munosabatlarga shunchalik mehr-muruvvat bilan qaraydi, vijdoni qiynaladi. Umuman olganda, yozuvchi har bir personajning xarakteri, ichki kechinmalarini tasvirlashda, voqealar tadriji davomida milliylikka alohida o'rin beradi. Inson siyratidagi mutanosiblikning buzilishi ma'naviy dunyosidagi sokinlik, xotirjamlikka rahna solib, g'azab, nafrat tuyg'ularini parvarishlaydi. Olamdagi muvozanat ila odamdagi mezonlar muvofiqligi yoxud ayroligi inson-u jonzotni befarq qoldirmaydi. Kabir borliqning sag'ir ulushi ma'lum nizomlar doirasida harakatlanadi. Shu bois qabohat, takabburlik jazoga yo'naltirib, bandani xor-u zabon aylaydi.

"Har bir xalqning o'ziga xos urf-odatlarini, ruhiyatini, fikrlash, yashash tarzini akslantirishi tabiiydirki, bu adabiyotning milliy-

ligini vujudga keltiradi” [Umurov 2002, 111].

Xayriddin Sulton adabiyotimizdagi sifat oʻzgarishlarini qis-salariga mohirona oʻtkazgan. Hayotdagi yangilanishlarni darhol aks ettirishga ahamiyat beradi. Qahramonlar fitratini mukammal yoritish, turli sinovlarda toblanishini asoslash maʼsuliyatini orttira-di. Kitobxon eʼtiboriga havola etilayotgan qissalar gʻoyaviy, falsafiy mohiyati turlicha. Davrdagi holat-u vaziyatini aks ettirishda tasvirni axloqiy-maʼrifiy masalalarga yoʻnaltirishga ahamiyat beradi.

“Ajoyib kunlarning birida” qissasi kompozitsiyasida oʻrni bi-lan Sulton xayolot olamiga rakurs uyushtirilishi uning maʼnaviy qiyo-fasini toʻldirib boradi. Yozuvchi qahramon ong ostidagi nozik tebra-nishni shu tarzda taqdim etar ekan, Sulton tafakkuridagi oʻzgarishlar, eʼtiqoddagi ziddiyat, taqdir saboqlarini izchil tahlil qiladi. Koʻrina-diki, Sulton siyrati oʻtmish-hozir tarzida tasvirlab boriladi. Ijodkor millatning urf-odat va anʼanalarini talqin etish orqali kitobxonda oʻzbek kishisi haqida yaxlit tasavvur hosil qiladi. Inson hayotini barcha murakkabliklari ila tasvirlash oson emas. Uning ruhiyatini, saʼy-harakatini aniq ifodalashda, asoslashda yozuvchi zarur ibora, soʻzni qoʻllash lozim. Qissalar poetikasi misralar maʼno koʻlamdor-ligi, fikrlar mantiqiy izchilligi, ifoda qisqa va loʻndaligi, jumla jarang-dorligi eʼtiborni tortadi. Adib kishi tuygʻulari, emotsiyalarini his qildirishga, bunda unga muvofiq ohangni ham tanlashga erishiladi.

Qissalarda inson tuygʻulari, tushlari, quvonch-u zahmatlari, kechinmalarini ifodalashda zarur soʻz, iborani qoʻllash, hodisa-ning biror lahzasini muhrlash badiiyatini oshiradi. Muallif voqelikni jonli, taʼsirli ifodalashda har bir lavha, holatni puxta oʻrganib, fikrini tizimli ifodalashga eʼtibor qaratadi. Adib qahramon intilishi, orzu-armonlari, hayotining asl mohiyati borasidagi estetik, falsafiy qa-rashlarini matn negiziga singdirib boradi.

Adabiyotshunos M.Baxtin “Muallifning muayyan qahramon obrazini yaratishi uchun izlanishi, intilishi, maʼlum darajada, uning oʻzi bilan kurashi hamdir. Chunki u ijod jarayonida faqat oʻz qahra-monining holatini tasavvur qiladi, ichidan his etadi va uning obrazi-da insonga munosabatini ifodalashga intiladi”, - deya eʼtirof etadi [Бахтин 1979, 9].

Badiiy asar inson ruhiyatiga taʼsir etuvchi sanʼat hosilasi. Soʻz ohangi, maʼnolar asrori turfa holat, vaziyatni teran ifodalashga yoʻnaltiriladi. Ijodkor olam va odamni badiiy idrok etish salohiyati-ga monand aniq voqelikni tasvirlashga, baʼzan fantaziya mahsulini ham dalillashga intiladi. Inson borki, koʻnglida muqaddas tuygʻu, oliy intilish mavjud. Hayotga mazmun bagʻishlash, umrini xayrli ishlar-

ga safarbar aylash chin farog'at sanaladi. Qissada Sulton ham umri davomida halol yashashga, to'g'ri bo'lishga, qilgan xatolari, gunohlarini takrorlamaslikka astoydil harakat qildi. Garchi egallab turgan mansabidan ayrilsa ham, o'zining chin insoniy e'tiqodlariga qarshi bormadi, borolmadi. *"Odamning chiqiti bo'lmaydi, uka. Bizniki – bir nasihat, olsangiz ham o'zingiz bilasiz, olmasangiz ham"*. Bu gaplarni Sultonga halollikdan ancha yiroq bo'lgan, mansabini suiste'mol qilib, o'zining qabih ishlariga boshqalarni ko'z yumishlariga majburlaydigan, hatto sherik qiladigan Qamar Sharipovich aytadi. Sulton ikki o't orasida qolib, qattiq iztirob chekadi. Agar boshlig'ining aytganini qilsa, xodimlari orasida yuzsiz qiyofasida yurishdan or qilishi, o'zining e'tiqodlariga sodiq qolsa, bola-chaqasini rizqi kesilishi haqida o'ylaydi. Oxir – oqibatda, boshlig'i bilan kelishgandan ko'ra, iblis bilan kelishgan afzalroq degan qarorga keladi. Shu paytgacha shunday yashab keldingmi, yana bir kungina umring qolgan bo'lsa ham, xuddi shunday yashaysan, deb o'ziga taskin beradi. Bularni fikr qilarkan *"Lekin bular nega odamlardan uyalmaydi? Nega qo'rqmaydi? E, Sulton, go'dakdan ham battar soddasan, vijdonidan uyalmagan, vijdonidan qo'rqmagan odam boshqa narsadan qo'rqadimi?!"* degan fikrlarni ko'nglidan o'tkazadi. Nafs qutqusi kishi ko'ngliga g'ulg'ula urug'ini ekadi. Ezgulikdan bebahra aqli noqislar insoniyatni qon dengizida g'arq qiladi. Baxt mohiyatiga umumbashariy chizgi berilib, undan mosuvolik marhumlik diyoriga yo'l ochishi ta'kidlanadi.

"Janr adabiyot rivojida har bir bosqichda va shu janrga o'ziga xos asarda qayta tug'ilib yangilanadi. Janr bugungi kun bilan yashaydi, ammo ibtidosini, o'tmishini esida tutadi. U adabiyot rivoji jarayonida ijodiy xotiraning vakilidir. Shu bois janr adabiyot taraqqiyotidagi yaxlitlik va uzviylikni ta'minlashga qodir", - deb yozadi Baxtin.

Xulosa

Qissa janrida voqelikni teran tahlil etish, inson ruhiyatining tubsiz va qorong'u puchmog'iga nazar tashlash, yashash mohiyatini anglatishga e'tibor kuchaydi. Janr tabiatini kuzatar ekanmiz, unda obrazlar ko'p qirraliligi, konflikt o'tkirligi, psixologik tahlil chuqurligi, badiiy-tasviriy vositaning xilma-xilligi, mavzu rang-barangligi ko'zga tashlanadi. Qissa tarkibini uqish, matnosti qatlamini o'zlashtirish asl mohiyatni tushunish imkonini beradi.

Poetika badiiy asar tilini talqin etishdan boshlanadi. Til har bir xalqning mangu qadriyati. Tilda millat tamadduni namoyon bo'ladi. *"Ajoyib kunlarning birida"* qissasining poetikasidagi

ma'noviy qatlam yakka, fardlik holatini mantiq nuqtayi nazaridan asoslaydi. Foniylar dunyoda inson misli bir zarra bo'lsa-da, oz muddat yonmoqni, umr lazzatidan bahra olmoqni istaydi. Qissamiz qahramoni Sulton ham dunyodan umidi hali borligini, qilishi kerak bo'lgan ezgu amallarning ko'pligini o'ylaydi. Dardi haqida kimgadir aytishini va u insondan mo'jiza ro'y berib, qaytadan hayot baxsh etishini juda katta ilinj bilan kutishini his qiladi. Qulog'iga chalinib qoladigan gap-so'zlarda, bayt-u g'azallarda endi butunlay o'zgacha ma'no ko'radi. "Sen uzoq yashaysan, hammadan ziyod, hali toychoqlaring o'ynab yuribdi, meni-chi, shum ajal naq ostonada egarlangan otday kutib turibdi". Nazarida vujudi simobday erib tushar, boshini devorga suyab unsiz yig'layverardi. Bu judayam g'aroyib holat edi: hazin misralar uning dardiga dard qo'shar va ayni paytda diliga sarin, yorug' bir iztirob bag'ishlar edi. Bu iztirob ko'nglini lahza sayin yuksaltirib borar, chekkan nihoyasiz riyozat va azoblari evaziga unga yupanch berar, hamdard bo'lmoqqa va'da etar edi.

Qissalar poetikasida inson mohiyatini ramziy-ishoraviy aspektda tasvirlash, ilohiy hikmat asnosida olam yaratilqlararo mushtaraklikni asoslash, tuyg'ularni parallel yo kontrast munosabatda tizimlash, badiiy, estetik quvvatni mustahkamlash kuzatiladi. Qissadagi bosh qahramon individual xususiyatini belgilash, uning tabiat tilsimini ichki sezgi bilan uqish, bevosita yoki bilvosita aloqadorlik holatini haqqoniy gavdalantirish maqsadga muvofiqdir. Sulton boshda aytganimizdek, dard bilan kurashayotgan qahramon. Lekin u hayotdan, yashashdan umidvor. Bu umidvorlik shu darajada yuksakki, umrni qaytadan yashash nasib etsa: "...*Pahlavon Mahmud aytganidek, qul bo'lib ishlab, bek bo'lib yashash*"ga tayyor. Sulton shaharga kelishidan oldin xabar topgan kasal ekanligidan, hech kimga aytmasdan bir professor shifokor bilan uchrashish uchun uni yo'lini poylaydi. Aksiga olib shifokor ham xizmat safariga ketgan. Butun umrini sarhisob qilib, kelajakdan umid qiladi. Nihoyat qayta ko'rikdan o'tkazganlarida, umuman kasallik aniqlanmaydi! Buni eshitganda, Sultonning nazarida yuragi to'xtab qolganday bo'ladi. Cho'chib boshini ko'taradi. Boshi aylanib, devor-u shiftlar birlashib aylana-veradi. Beixtiyor uning xayoliga shu so'zlar keladi: "*Men uzoq yashayman, hammadan ziyod, hali toychoqlarim o'ynab yuribdi... Men uzoq yashayman*".

Adabiyotlar

- Sarimsoqov, B. 2004. Badiiylilik asoslari va mezonlari. Toshkent.
 Jahon adiblari adabiyot haqida. 2010. Toshkent: Ma'naviyat.
 Umurov, H. 2002. Adabiyot nazariyasi. Toshkent: Sharq.

- Бахтин, М. 1979. Эстетика словесного творчества. Москва: Искусства.
- Жабборов, Н. (2021). История текста и некоторые комментарии к его генезису. in *Library*, 21(2), 632–636. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/17713>
- Жабборов, Н. У. Р. Б. О. И. (2015). Адабиёт ва миллий маънавият. Т.: Маънавият.
- Rasulova, U. Y. (2021). The pride of the nation. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(3), 1685-1688.
- Rasulova, U. (2020). Novelty in poetics of tales. *ISJ Theoretical & Applied Science*, 01 (81), 220-224.
- Rasulova, U. (2021). Devotees of knowledge. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(10), 1270-1274.
- Rasulova, U. (2020, December). THE EXPRESSION OF DIVINE LOVE IN CURRENT STORIES. In *Конференции*.
- Ulug'ov, A. (2021). HAMZAS DRAMAS. *Theoretical & Applied Science*, (8), 201-209.
- Ulug'ov, A. (2021, March). MAHMUDHOJA BEHBUDI IS A FIGURE OF HISTORY. In *Конференции*.
- Abdulla, U. O. (2021). GREAT TEXTBOOK OR THE CREATION OF A SCHOLARLY LITERARY CRITIC. *Conferencea*, 83-94.
- Abdulla, U. O. (2021). GREAT TEXTBOOK OR THE CREATION OF A SCHOLARLY LITERARY CRITIC. *Conferencea*, 83-94.
- Ulug'ov, A. (2021). Stories of khayriddin sultanov. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 11(12), 295-305.

Poetics of national spirit and images in stories of Khairiddin Sultan

(based on the story "Ajoyib kunlarning birida")

Fanuza Adilova¹

Abstract

In the article, the artistic, plot and compositional features of Khayriddin Sultan's short story "Ajoyib kunlarning birida", the importance of language and style, the writer's ability to create an image and use of words are thoroughly analyzed.

The origin of the "short story" genre, its genre development, the opinions and debates of world and Uzbek literary experts on this topic are

¹Adilova Fanuza – supporting doctoral student, Tashkent State University of Uzbek Language and Literature named after Alisher Navoi.

E-mail: fanuzaadilova@mail.ru

ORCID ID: 0009-0008-1076-297X

For citation: Adilova, F. 2023. "Poetics of national spirit and images in stories of Khairiddin Sultan(based on the story "Ajoyib kunlarning birida")". *Uzbekistan: Language and Culture. Literature* 2(2): 37-46.

studied in comparison.

Key words: *story, subject, composition, epic type, genre, poetics. Xayriddin Sulton qissalarida milliy ruh va obrazlar poetikasi.*

References

- Sarimsoqov, B. 2004. Badiiylik asoslari va mezonlari. Toshkent. Jahon adiblari adabiyot haqida. 2010. Toshkent: Ma'naviyat.
- Umurov, H. 2002. Adabiyot nazariyasi Toshkent: Sharq.
- Baxtin, M. 1979. Estetika slovesnogo tvorchestva. Moskva: Iskustva.
- Жабборов, Н. (2021). История текста и некоторые комментарии к его генезису. in Library, 21(2), 632–636. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/archive/article/view/17713>
- Жабборов, Н. У. Р. Б. О. И. (2015). Адабиёт ва миллий маънавият. Т.: Маънавият.
- Rasulova, U. Y. (2021). The pride of the nation. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(3), 1685-1688.
- Rasulova, U. (2020). Novelties in poetics of tales. ISJ Theoretical & Applied Science, 01 (81), 220-224.
- Rasulova, U. (2021). Devotees of knowledge. Asian Journal of Multidimensional Research, 10(10), 1270-1274.
- Rasulova, U. (2020, December). THE EXPRESSION OF DIVINE LOVE IN CURRENT STORIES. In Конференции.
- Ulug'ov, A. (2021). HAMZAS DRAMAS. *Theoretical & Applied Science*, (8), 201-209.
- Ulug'ov, A. (2021, March). MAHMUDHOJA BEHBUDI IS A FIGURE OF HISTORY. In Конференции.
- Abdulla, U. O. (2021). GREAT TEXTBOOK OR THE CREATION OF A SCHOLARLY LITERARY CRITIC. *Conferencea*, 83-94.
- Abdulla, U. O. (2021). GREAT TEXTBOOK OR THE CREATION OF A SCHOLARLY LITERARY CRITIC. *Conferencea*, 83-94.
- Ulug'ov, A. (2021). Stories of khayriddin sultanov. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 11(12), 295-305.